

Orhan Pamuk'un 'Turuncu' geceleri

Nobel ödüllü yazar Orhan Pamuk'un gece yürüyüşlerinde çektiği fotoğrafları bir araya getiren 'Turuncu', İstanbul'un merkezinde ama gözden irak mahallelerinin görüntülerini romancı bakışıyla kayda geçirilmesinin yanında romanlarında yansıttığı İstanbul'un görsel hali olarak da değerlendirilebilecek kıymetli bir çalışma.

METİN CELÂL
metincelal@gmail.com

Orhan Pamuk, geçen yılki 'Balkon'un ardından yeni fotoğraf albümü 'Turuncu'yla evinin balkonunu terk edip sokaklarda yürümeye başlıyor. İstanbul'un merkezinde ama gözlerden irak tarihi mahallelerin sokaklarında geziyor geceleri. **50 yıl önceki İstanbul'dan kalan imgeleri, daha çok da bir ışığı, bir rengi arıyor. Geceleri sokaklarda yürürken evlerin pencerelerinden yansıyan, sokak lambalarından vuran turuncu ışığı arıyor.** O yumuşak, biraz sakin, biraz huzurlu turuncu ışığın yerini önce floresanların, sonra parlak beyaz ışığın aldığı fark etmiştir çünkü. Kendisini asıl şaşırtan, bu değişimi kimselerin fark etmemesi, sözünü ettiğinde de umursanmamasıdır.

Geceleri yürüyüşlere çıkıp birkaç adım arkasından gelen korumasının verdiği güvenle tekinsiz arka sokaklara dalıyor, kamerasını turuncu ışığın etkisiyle sihir kazanan görüntüye doğrultuyor. **O turuncu ışığı yakalayıp görüntü olarak kaydederken biz de o mahallelerde romancının bakışıyla neler yaşandığına, hangi imgelerin kayıtlara geçtiğine şahit oluyoruz.**

Sık sık da turuncuya karışan, bazen de hakim olan beyaz ışıkla karşılaşılıyor. Şehrin eski mahalleleri, oralarda yaşayanlar, tıpkı diğer semtlerdeki gibi beyazlaşmakta, yani tektipleşmektedir. Çukurcuma'da da, Dolapdere'nin Çukur Mahallesi'nde de, Kasımpaşa'da da, Unkapanı'ndan Fatih'e doğru tırmanan yoksul sokaklarda da aynı ışık, aynı görüntüler vardır.

Beyaz ışığın turuncuyu ezmeye başladığı mahallelerde hep o tekdüze biçimlilik, hiçbir uyum ve güzellik içermeyen binaları, silüetlerini görürüz. Bu aslında kasaba mimarisidir. Bu sokaklarla Anadolu'nun çarpık kentleşmeyle oluşmuş kasaba sokaklarını, İstanbul'un daha dışarıklı yoksul mahallelerini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Belki de bu aynılık nedeniyle Orhan Pamuk gezdiği mahalleleri, sokakları listelememiş. Fotoğrafları adsız bırakmış.

'Turuncu'nun 178 sayfasında yer alan 352 fotoğrafta bu görüntüler tekrar tekrar karşımıza geliyor, bir yığın oluşturuyor, yeknesaklaşıyor ve nihayetinde albüme bakan göz farklılıkları arıyor. Orhan Pamuk da öyle yapmış. Güvenlik gerekçesiyle haklı olarak biraz uzak dursa da **bu tekdüze, çirkin yapılaşmanın içinde insanı aramış. Geceleri kimseciklerin olmayacağı düşünülen bu sakin ve biraz da tekinsiz sokaklarda insanlara uzaktan bakmış ve onların sokakla, birbirleriyle ilişkisine şahit olmuş.** Beyaz ışıklı bakkallar, kahvehaneler tabii ki ağır basıyor ama yaz günleri çekilen fotoğraflarda insanların sokağı oturma odaları gibi sere serpe yayılarak kullandıklarını da görüyoruz. Orhan Pamuk bu insanlara yaklaşmıyor, dahil olamıyor, uzaktan bakmakla yetiniyor.

Orhan Pamuk'un fotoğrafçılık merakı 2019'da açılan 'Balkon' sergisi ve albümüyle gün yüzüne çıkmıştı ama yazdıklarından bu merakın çok daha eskilere dayandığını biliyoruz. 'İstanbul' kitabında çocukluk çağlarından itibaren resim yaptığını anlatırken, resimlerine ilham vermesi amacıyla İstanbul'un fotoğraflarını çektiğini belirtir.

bul'un fotoğraflarını çektiğini belirtir.

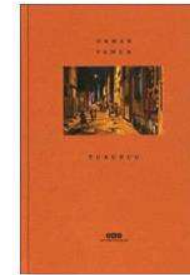
Çektiği fotoğraflara bakarak resimler çizmiş. 'Resimli İstanbul'da (YKY, Kasım 2015) o fotoğrafları da görürüz. Küçük Orhan elinde fotoğraf makinesi, aynı turuncu sokaklarda dolaşmıştır. Böylece fotoğraf merakını onlarca yıl geriye götürüp, 50 yıldan fazladır fotoğraf çekiyor diyebiliriz ama işin içine sergi ve albüm girdiyse artık meraktan çıkıp bir sanatsal iddia haline gelmiş demektir. **Hele ikinci albümün çıkması Orhan Pamuk'un bir fotoğraf sanatçısı olarak anılmak istediğini gösterir. Hem de bu albümler dünyanın en önemli sanat yayıncılarının biri olan Steidl tarafından yayımlanıyorsa...** Fotoğraf eleştirmenlerinin bu sanatın ölçütleriyle 'Turuncu'ya yaptıkları eleştiriler dikkate değer. Umarım Orhan Pamuk bu eleştirilerden dersler çıkarır.

'Turuncu' albümünün künye sayfa-

sından anladığıma göre Orhan Pamuk sayfa düzenini de sahipleniyor, yani albümde kaç fotoğrafın hangi sayfalar da nasıl yer alacağına da karar veriyor. 178 sayfada 352 fotoğrafa yer vermek doğru bir tavır mıdır onu da grafikerler söyleyecektir. Ama ben bir okur ve izleyici olarak iyi bir seçimle, çok daha az fotoğrafla daha iyi bir albüm ortaya çıkabileceğini düşünüyorum. Bir sayfaya sekiz sokak fotoğrafını pul gibi yerleştirmek ancak çektiği hiçbir şeye kıyamamakla açıklanabilir.

'Turuncu' albümünde bir imge bombardımanına uğruyorsunuz. Benzer binaların, aynı karakterdeki sokakların onlarcasını art arda görüyorsunuz. Albümdeki grafik anlayışın ise yığılma hissini çoğalttığı kesin. Naçizane önerim fotoğraf ve grafik sanatlarında romandaki gibi ustalaşana dek konunun uzmanlarından destek almaktan çekinmemesi. Roman kadar fotoğraf ve grafiğin de öğrenilecek incelikleri var.

'Turuncu' albümü, İstanbul'un gözden irak mahallelerinin görüntülerinin romancı bakışıyla kayda geçirilmesinin yanında Orhan Pamuk'un romanlarında yansıttığı İstanbul'un görsel hali olarak da değerlendirilebilecek kıymetli bir çalışma.

TURUNCU
Orhan Pamuk
Yapı Kredi Yayınları, 2020
190 sayfa, 145 TL.